

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Το «spamming» συνίσταται στη συνεχή αποστολή σωρείας μη ζητηθέντων μηνυμάτων με ηλεκτρονικά μέσα, συνήθως εμπορικού χαρακτήρα, σε άτομα με τα οποία η πρακτική αυτή αποτελεί μια ειδική μορφή παραβίασης της ιδιωτικής τους ζωής¹. Η προσπάθεια ανάλυσης της νομικής διάστασης του spam στην Ελλάδα εμφανίζει, τη δεδομένη χρονική στιγμή, μια σοβαρή αντικειμενική δυσκολία. Το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, παρόλο που, όπως θα δούμε, ρυθμίζει αρκετές παραμέτρους του συγκεκριμένου θέματος, δεν αντιμετωπίζει ενιαία το πρόβλημα. Παράλληλα, ήδη από το 2002 η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ρυθμίσει το θέμα με την Οδηγία 58², η οποία με την μεταφορά της στο Ελληνικό δίκαιο, όπως και όπως αυτή γίνει, θα τροποποιήσει τους υπάρχοντες νόμους και αναμένεται να δημιουργήσει ένα ειδικό νομοθετικό πλαίσιο για την ενοχλητική αλληλογραφία.

Έτσι, μια αναλυτική έκθεση των σημερινών νομοθετικών προβλέψεων δεν θα προσφέρει πλήρη εικόνα της κατάστασης καθώς αυτές οι προβλέψεις αναμένεται να τροποποιηθούν σύντομα από την ενσωμάτωση της Οδηγίας στο Ελληνικό δίκαιο. Ως προς δε την ίδια την Οδηγία, παρά το ότι ρυθμίζει διεξοδικά αρκετά θέματα, ο τρόπος που αυτή θα μεταφερθεί στην εθνική μας νομοθεσία δεν είναι ακόμη γνωστός και, συνεπώς, μόνο εκτιμήσεις μπορούν να γίνουν στον παρόντα χρόνο.

Με βάση τα προβλήματα αυτά, θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια κατ' αρχήν ανάλυση της σημερινής νομοθεσίας, παρουσιάζοντας παράλληλα και τον τρόπο

¹ Opinion 7/2000 On the European Commission Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector of 12 July 2000, WP 36, DG MARKT 5042/00, http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/docs/wpdocs/2000/wp36en.pdf

² Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12^{ης} Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 201 της 31/7/2002, σελ. 0037-0047

με τον οποίο η ενσωμάτωση της Οδηγίας αναμένεται να μεταβάλλει τα σημερινά δεδομένα.

2. ΤΑ ΝΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ποιά είναι τα βασικά θέματα τα οποία χρήζουν νομοθετικής ρύθμισης; Η χρήση του spam ως μέσο εμπορικής διαφήμισης δίνει στις επιχειρήσεις ένα όπλο διαφήμισης το οποίο έχει απειροελάχιστο κόστος για τις ίδιες, ο καταναλωτής επιβαρύνεται με το κόστος λήψης του μηνύματος καταβάλλοντας τα τέλη σύνδεσης, ενώ, κυρίως, λαμβάνει το μήνυμα στον ιδιωτικό του χώρο, το οποίο συνιστά μια ιδιόμορφη παραβίαση της ιδιωτικής ζωής του παραλήπτη.

Δημιουργούνται ταυτόχρονα όλο και περισσότερα προβλήματα στους φορείς παροχής υπηρεσιών internet ή τηλεπικοινωνίας, καθώς υποχρεώνονται στην παροχή του εύρους ζώνης και του εξοπλισμού που απαιτείται για την διεκπεραίωση άχρηστου ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, που η πλειονότητα των πελατών τους δεν επιθυμεί. Πολλές φορές δε τα φίλτρα που χρησιμοποιούνται δεν είναι απολύτως επαρκή, με αποτέλεσμα να μπλοκάρουν και νόμιμη κίνηση αλληλογραφίας την οποία ο χρήστης επιθυμεί³.

Είναι συνεπώς δεδομένο ότι η ενοχλητική ηλεκτρονική αλληλογραφία χρήζει νομοθετικής ρύθμισης. Τίθενται όμως βασικά ερωτήματα ως προς την αποτελεσματικότητα της νομοθεσίας δεδομένης της παγκοσμιοποίησης του Internet, ως προς τις επιβαλλόμενες ποινές, τον τρόπο λήψης της εξουσιοδότησης του χρήστη για την παραλαβή τέτοιων μηνυμάτων, και τις μεθόδους δικαστικής προστασίας των προσβαλλομένων προσώπων.

³ Opinion 7/2000 On the European Commission Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector of 12 July 2000, WP 36, DG MARKT 5042/00, http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/docs/wpdocs/2000/wp36en.pdf

3. ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Το σημερινό νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα, παρότι δεν αντιμετωπίζει το θέμα του *spam* ενιαία, μας παρέχει ορισμένα εφόδια για την προστασία του καταναλωτή από τέτοια φαινόμενα.

Ο Ν. 2472/1997 για την προστασία του απόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προβλέπει ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας τέτοιων δεδομένων οφείλει, κατά το στάδιο της συλλογής αυτών, να ενημερώνει το υποκείμενο για την ταυτότητά του, τον σκοπό της επεξεργασίας και τους αποδέκτες των δεδομένων. Δίνει στον ιδιώτη το δικαίωμα αντίρρησης για την επεξεργασία των δεδομένων που τον αφορούν, και το δικαίωμα να αποσταθεί στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα για την προστασία του. Παράλληλα με τα δικαιώματα της Αρχής για επιβολή προστίμων, ο ιδιώτης έχει την δυνατότητα προσωρινής δικαστικής προστασίας, ενώ τα προβλεπόμενα πρόστιμα μπορούν να ανέλθουν σε ύψος περίπου 150.000 Ευρώ.

Ο Ν. 2774/1999 ενσωμάτωσε στην Ελλάδα την ήδη καταργηθείσα Οδηγία 66 του 1997 για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στον τηλεπικοινωνιακό τομέα και παρόλο που περιορίζεται σε τηλεπικοινωνιακά ζητήματα, μας δίνει βασικές γενικές αρχές που επαναλαμβάνονται στην ισχύουσα Οδηγία 58 του 2002. Έτσι, προβλέπει την ανάγκη προηγούμενης συγκατάθεσης του χρήστη για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, και την δυνατότητα χρησιμοποίησης αυτομάτων μεθόδων επικοινωνίας με τον ιδιώτη (όπως φαξ ή αυτόματες συσκευές κλήσης) για διαφημιστικούς σκοπούς μόνο εφόσον ο συνδρομητής έχει δώσει την προηγούμενη ρητή συγκατάθεσή του. Ωστόσο, ο νόμος αυτός δεν παρέχει πλήρη προστασία καθώς η διενέργεια τέτοιων πράξεων απαγορεύεται εφόσον ο συνδρομητής έχει δηλώσει ότι δεν επιθυμεί γενικώς να δέχεται τέτοιες κλήσεις. Παράλληλα, δεν παρέχεται η ίδια προστασία στα νομικά

πρόσωπα παρά μόνον εάν υπάρχει ειδική δήλωση του νομίμου εκπροσώπου τους ότι δεν επιθυμεί την λήψη τέτοιων κλήσεων.

Την υποχρέωση προηγούμενης συναίνεσης για την λήψη διαφημιστικού μηνύματος μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άλλου ηλεκτρονικού μέσου επικοινωνίας επιβάλλει και ο Ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή. Ο νόμος αυτός ορίζει επίσης ότι εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, χρήση των προσωπικών στοιχείων του ιδιώτη για μετάδοση διαφημιστικών μηνυμάτων επιτρέπεται εφόσον έχουν περιέλθει εις γνώση του αποστολέα είτε απευθείας από τον ιδιώτη είτε μετά από συναίνεση αυτού σε μεταβίβαση των δεδομένων του για διαφημιστική χρήση. Οι παραβάσεις του νόμου για την προστασία του καταναλωτή τιμωρούνται με πρόστιμα τα οποία κυμαίνονται από 1.500,00 μέχρι 60.000,00 Ευρώ. Η ανάγκη ωστόσο προσφυγής στην Ελληνική Δικαιοσύνη για την επιβολή των προστίμων αποτελεί εμπόδιο για την αποτελεσματικότητα του μέτρου.

Τέλος, πολύ πιο γενική είναι η διάταξη του Π.Δ. 131/2003 που ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο την Οδηγία 31 του 2000⁴ για το ηλεκτρονικό εμπόριο, η οποία προβλέπει ότι εφόσον γίνεται εμπορική επικοινωνία με παραλήπτη που δεν την έχει ζητήσει, και εφόσον δεν απαγορεύεται, πρέπει να γίνεται σαφώς και επακριβώς αναγνωρίσιμη ως τέτοια μόλις περιέλθει σ' αυτόν.

Με την πολύ γενική αυτή επισκόπηση του ισχύοντος συστήματος γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι, παρά το ότι δεν έχει ακόμη ενσωματωθεί η ισχύουσα οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το spam στο ελληνικό δίκαιο, οι υφιστάμενες διατάξεις παρέχουν μια κατ' αρχήν προστασία στον ιδιώτη, εισάγοντας αρκετές απαγορεύσεις. Οι νομοθετικές αυτές διατάξεις όμως δεν έχουν ενταχθεί αδιαμφισβήτητα στην δικαιοδοτική αρμοδιότητα της Αρχής Προστασίας

⁴ Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 178 της 17/07/2000 σ. 0001 - 0016

Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Έτσι, παρότι το πρόβλημα είναι πλέον ιδιαίτερα αισθητό στους χρήστες του διαδικτύου, δεν έχει μέχρι σήμερα επιληφθεί η Αρχή για καμία τέτοια περίπτωση, ενώ βέβαια η χρονική καθυστέρηση και τα έξοδα μιας δικαστικής προστασίας έχουν αποτελέσει τροχοπέδη για την ενασχόληση της Ελληνικής Δικαιοσύνης με το θέμα.

4. Η ΟΔΗΓΙΑ 2002/58

Τα προβλήματα αυτά ευελπιστούμε ότι θα λυθούν με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 58 στο Ελληνικό δίκαιο. Όπως ίσως ήδη γνωρίζετε, η καταληκτική ημερομηνία ενσωμάτωσης της Οδηγίας στα δίκαια των Χωρών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ήδη παρέλθει από τον Οκτώβριο του 2003. Ήδη δε η Ελλάδα παραπέμφθηκε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο λόγω της μη συμμόρφωσής της αυτής⁵, και πλέον έχει αρχίσει η διαδικασία εκπόνησης του σχετικού νομοθετήματος. Ενημερωτικά απλώς αναφέρεται ότι οι Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αποτελούν από μόνες τους εφαρμόσιμο δίκαιο, αλλά δίνουν κατευθυντήριες γραμμές για την εκπόνηση των εθνικών νομοθετημάτων, μετά την ψήφιση των οποίων αποτελούν εθνικό δίκαιο.

Σύμφωνα με την Οδηγία, οι ρυθμίσεις της εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις διατάξεις της Οδηγίας 46 του 1995 περί προστασίας προσωπικών δεδομένων. Από την πρόβλεψη αυτή καθώς και από την διάταξη περί εξακολούθησης της εφαρμογής των υφιστάμενων ενδίκων μέσων και κυρώσεων, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι με την ενσωμάτωση είναι σχεδόν βέβαιο ότι το θέμα του spam θα ενταχθεί κατ' αρχήν στο πεδίο ευθύνης της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και ότι τα πρόστιμα που προαναφέρθηκαν θα εφαρμόζονται για τις παραβάσεις των νομοθετικών προβλέψεων για την ηλεκτρονική αλληλογραφία.

⁵ Παραπομπή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, Η Καθημερινή, 22/4/2004

Περαιτέρω, η χρησιμοποίηση αυτομάτων συστημάτων κλήσης ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για σκοπούς απευθείας εμπορικής προώθησης επιτρέπεται μόνον στην περίπτωση που ο συνδρομητής έχει δώσει εκ των προτέρων τη συγκατάθεσή του. Η Οδηγία συνεπώς επέλεξε το σύστημα opt-in, αντί του συστήματος opt-out κατά το οποίο επιτρέπεται η αποστολή τέτοιων μηνυμάτων εφ' όσον ο χρήστης δεν έχει δηλώσει την επιθυμία του για το αντίθετο, σύστημα το οποίο εφαρμόζεται ήδη στην Αμερική. Παράλληλα, η Οδηγία επέλεξε μια τεχνολογικά ουδέτερη περιγραφή, έχοντας ως στόχο την ενσωμάτωση στη νομοθεσία όλων των τεχνολογικών εξελίξεων⁶.

Επίσης προβλέπεται ότι, σε περίπτωση που ο χρήστης έχει δώσει τα στοιχεία του ηλεκτρονικού του ταχυδρομείου στα πλαίσια της πώλησης ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας, η χρήση των στοιχείων αυτών από την ίδια επιχείρηση μπορεί να γίνει μόνο υπό την προϋπόθεση ότι δίνεται στον πελάτη εύκολα και ευδιάκριτα η δυνατότητα να αντιστασσει στην χρήση αυτή καθ' οιονδήποτε χρόνο και σε κάθε ξεχωριστό μήνυμα που λαμβάνει.

Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση που δεν ρυθμίζεται ειδικά από την Οδηγία, η επιλογή του συστήματος προηγούμενης συγκατάθεσης ή προηγούμενης άρνησης λήψης μηνυμάτων αφήνεται στην διακριτική ευχέρεια της εθνικής νομοθεσίας. Ομοίως, στην εθνική νομοθεσία επαφίεται και η ρύθμιση του συστήματος όσον αφορά στα νομικά πρόσωπα.

Η Οδηγία τέλος, απαγορεύει απολύτως την αποστολή μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για σκοπούς εμπορικής προώθησης, εφόσον δεν αποκαλύπτεται σαφώς η ταυτότητα του αποστολέα, ή δεν υπάρχει έγκυρη διεύθυνση απάντησης για να ζητηθεί ο τερματισμός της επικοινωνίας αυτής.

5. ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ

⁶ Οδηγία 2002/58, εισαγωγική παρατήρηση 4

Από την ανάγνωση των ρυθμίσεων αυτών προκύπτουν αρκετά θετικά αλλά και ορισμένα αρνητικά στοιχεία της Οδηγίας. Δεν είναι δε τυχαίο ότι ήδη, και ενώ ακόμη έξι από τις Χώρες Μέλη (μεταξύ των οποίων όπως είπαμε η Ελλάδα) δεν έχουν καν ενσωματώσει την Οδηγία στο εθνικό τους δίκαιο, η Ομάδα Εργασίας που έχει συσταθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την εξέταση των θεμάτων προστασίας προσωπικών δεδομένων εξέδωσε τον Φεβρουάριο ένα γνωμοδοτικό έγγραφο στο οποίο εκφράζεται η σκέψη ότι ορισμένες ρυθμίσεις της Οδηγίας ίσως χρειαστούν προσοχή στο μέλλον⁷.

Συνοπτικά λοιπόν πρέπει να παρατηρήσουμε ότι κατ' αρχήν η επιλογή του συστήματος προηγούμενης έγκρισης (opt-in) του χρήστη είναι πολύ θετικό, δεδομένου ότι δεν εξαναγκάζει τον ιδιώτη σε οποιαδήποτε ενέργεια εκ των προτέρων για να προστατευθεί. Δεν δίνεται ωστόσο η ίδια προστασία στα νομικά πρόσωπα από την Οδηγία, το οποίο ωστόσο μπορεί να γίνει από την εθνική νομοθεσία. Αυτή η διάκριση δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην πράξη. Αυτό διότι, ενώ γενικά η διάκριση μεταξύ φυσικού και νομικού προσώπου είναι εύκολη, σε θέματα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας δεν συμβαίνει το ίδιο. Για παράδειγμα, δεν είναι σαφής η εφαρμογή του νόμου σε περίπτωση εταιρικών ηλεκτρονικών διευθύνσεων (όπως `name@company.gr` ή `secretary@company.gr`) όπου η διεύθυνση είναι καταχωρημένη σε νομικό πρόσωπο, ο τελικός αποδέκτης όμως μπορεί να είναι και ο χρήστης.

Επίσης θετική κρίνεται για την ελληνική πραγματικότητα η διαφαινόμενη ένταξη του θέματος στην αρμοδιότητα της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, καθώς θα δώσει την δυνατότητα προστασίας του ιδιώτη με μια απλή γνωστοποίηση του προβλήματος στην Αρχή, χωρίς να απαιτείται να μπει σε δικαστική διαμάχη με οποιονδήποτε. Άλλωστε στην πλειοψηφία, αν όχι στο

⁷ Opinion 5/2004 on unsolicited communications for marketing purposes under Article 13 of Directive 2002/58/EC, WP 90, MARKT/11601/03/EN, http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/docs/wpdocs/2004/wp90_en.pdf, σελ. 2

σύνολο, των προκείμενων περιπτώσεων, το έννομο αγαθό που προσβάλλεται δεν δικαιολογεί την προσφυγή του ιδιώτη στην δικαιοσύνη και την συνακόλουθη δαπάνη σοβαρών χρηματικών ποσών για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του. Χαρακτηριστικό της σημασίας που θα πρέπει να αποδοθεί στη λειτουργία της Αρχής είναι ότι στην Αγγλία, αμέσως μετά την ψήφιση του σχετικού νομοσχεδίου, η αρμόδια εκεί Επιτροπή Πληροφοριών άρχισε να λαμβάνει συνεχή ροή παραπόνων για spam mails⁸.

Πρόβλημα δημιουργεί επίσης, όσον αφορά κυρίως στο σύνολο της Κοινοτικής αγοράς, η μη συγκεκριμενοποίηση των επιβαλλόμενων προστίμων από την ίδια την Οδηγία. Ειδικά στην Ελλάδα το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο μας δημιουργεί την βεβαιότητα ότι τα πρόστιμα αυτά θα είναι αρκετά για να λειτουργήσουν αποτρεπτικά για τους εν δυνάμει παραβάτες. Επειδή ωστόσο η ρύθμιση έχει στόχο την ενιαία αντιμετώπιση του προβλήματος στον Ευρωπαϊκό χώρο αναμένεται να δημιουργηθούν ζητήματα από την διακύμανση των προστίμων αυτών από χώρα σε χώρα. Ενδεικτικά απλώς αναφέρεται ότι το πρόστιμο σύμφωνα με την αγγλική νομοθεσία είναι περίπου 7.500,00 Ευρώ, την ίδια ώρα που στην Δανία στις αρχές του χρόνου επιβλήθηκε πρόστιμο περίπου 55.000,00 Ευρώ σε εταιρία που απέστειλε spam μέσω φαξ,

Ένα άλλο ζήτημα που δεν αντιμετωπίζεται είναι αυτό των κρυφών αποστολών. Μπορεί μεν να είναι παράνομη η αποστολή μηνυμάτων χωρίς την αποκάλυψη της ταυτότητας του χρήστη, η δίωξή του όμως προϋποθέτει την δυνατότητα αποκάλυψης ή ανακάλυψης της ταυτότητας αυτής, το οποίο στην πράξη είναι ιδιαίτερα δυσχερές. Το πρόβλημα αυτό φυσικά είναι γενικότερο στο internet και δεν μπορεί να καταλογισθεί ως αρνητικό στοιχείο της συγκεκριμένης Οδηγίας,

⁸ Tim Richardson, "EU anti-spam laws are OK", The Register, 23/1/2004, <http://www.theregister.co.uk/content/55/35072.html>

Ομοίως γενικότερο πρόβλημα αποτελεί η παγκόσμια φύση του internet. Στην πράξη, όλα τα ηλεκτρονικά μηνύματα που αποστέλλονται από οποιοδήποτε μέρος και έχουν παραλήπτη μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπόκεινται στις προβλέψεις της Οδηγίας⁹. Η πρακτική δυνατότητα εφαρμογής των απαγορεύσεων όμως σε μια εταιρία που βρίσκεται, για παράδειγμα, στις Η.Π.Α. είναι απειροελάχιστη έως ανύπαρκτη και σίγουρα αναποτελεσματική.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από την σύντομη αυτή επισκόπηση, μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα, όπως αυτό αναμένεται να συμπληρωθεί και διευκρινισθεί με την τελευταία αυτή Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα παρέχει ένα αρκετά αποτελεσματικό τρόπο προστασίας του ιδιώτη από φαινόμενα ενοχλητικής αλληλογραφίας όταν αυτά προέρχονται από γνωστές εταιρίες ή ιδιώτες που λειτουργούν μέσα στα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όχι όμως και από ανώνυμους τρίτους ή επιχειρήσεις που καλύπτονται πίσω από την ανωνυμία του διαδικτύου. Ουσιαστικά δηλαδή θα αποτρέψει τις επιχειρήσεις αυτές που έχουν οντότητα και θέλουν να προστατεύσουν την φήμη τους από την χρήση spam για την προώθηση των προϊόντων και των υπηρεσιών τους,

Σε καμία όμως περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το φαινόμενο του spam μπορεί να αντιμετωπιστεί αποκλειστικά από τη νομοθεσία. Η ανωνυμία που παρέχει το internet καθώς και η έλλειψη συνόρων στη χρήση του, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η βελτίωση των τεχνολογικών μεθόδων προφύλαξης από τέτοια φαινόμενα θα είναι πολλαπλώς αποτελεσματικότερη οποιασδήποτε νομοθεσίας,

⁹ European Information Society - Press Release on the transposition of Directive 2002/58/EC, http://europa.eu.int/information_society/topics/ecommerce/all_about/todays_framework/privacy_protection/index_en.htm